

Leto 1941 na Slovenskem: vojna in okupacija

Študijski center za narodno spravo
Ljubljana 2021

Leto 1941 na Slovenskem: vojna in okupacija

Založil in izdal: Študijski center za narodno spravo

Urednika: dr. Renato Podbersič, dr. Matic Batič

Recenzenta: dr. Marica Karakaš Obradov, dr. Blaž Torkar

Lektoriranje: Urška Škvorc

Prevod povzetkov: DigitPen

Oblikovanje: Design Demšar, d. o. o.

Tisk: Tiskarna Present, d. o. o

Naklada: 300 izvodov

Ljubljana 2021

Monografija je nastala v okviru raziskovalnega programa P6-0380, ki ga sofinancira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije (ARRS).

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

94(497.4)«1941»(082)

LETO 1941 na Slovenskem : vojna in okupacija / [urednika Renato Podbersič, Matic Batič ; prevod povzetkov DigitPen]. - Ljubljana : Študijski center za narodno spravo, 2021

ISBN 978-961-7120-02-8

COBISS.SI-ID 87202051

Kazalo vsebine

Spremna beseda	5
<i>Peter Lieb</i> Coming to Terms with the Nazi Past German Historiography on the World War II as a Mirror of Society since 1945	7
<i>Jelka Piškurić</i> »Vojska se širi kakor ogromen požar«: Odziv slovenskega časopisja na začetek druge svetovne vojne v Evropi, 1939–1941 ...	23
<i>Tomaž Kladnik in Mateja Čoh Kladnik</i> Vojaške operacije Jugoslovanske ter Nemške vojske in njenih zaveznic med aprilsko vojno v Jugoslaviji	50
<i>Igor Grdina</i> Priti pod enega okupatorja	84
<i>Bojan Dimitrijević</i> Okupirana Srbija 1941. godine	104
<i>Tamara Griesser Pečar</i> Preseljevanje duhovnikov in redovnikov po okupaciji Slovenije leta 1941	120
<i>Matic Batič</i> Sekundiranje nacistični Nemčiji: Italijanski napad na Jugoslavijo v kontekstu italijansko-jugoslovanskih odnosov med obema svetovnima vojnama	147
<i>Renato Podbersič</i> Razmere na Primorskem v letu 1941	166
<i>Damjan Hančič</i> Glasilo <i>Karawanken Bote</i> in njegova propagandna vloga v letu 1941	187
Viri in literatura	221
Osebno kazalo	245

Spremna beseda

Letos mineva 80 let od začetka druge svetovne vojne na Slovenskem oziroma v Kraljevini Jugoslaviji. Okoliščine začetka druge svetovne vojne na Slovenskem še nimajo enoznačne interpretacije in vprašanje je, ali bo do tega kdaj tudi prišlo. Med zgodovinarji se krešejo mnenja o nujnosti podpisa pristopa Jugoslavije k Trojnemu paktu, o samomoru ali hrabremu nastopu pučistov 27. marca, o insinuiranjih o kolaboraciji predvojne SLS z nacisti ali o prvem stiku bana Dravske banovine dr. Marka Natlačena v Celju z okupatorji ter njegovimi prizadevanji za preprečevanje razkosanja slovenskega ozemlja kot evidenten dokaz kolaboracije, o vlogi Narodnega sveta, o 26. aprilu ter ustanovitvi Protiimperialistične fronte oziroma kasnejše Osvobodilne fronte (OF), o monopolizaciji upora OF, o začetkih revolucionarnega terorja itd.

Okoli naštetih tem se ne samo krešejo različne interpretacije, ampak tudi obtožbe o revizionizmu. Termin, ki je na primer v ameriški akademski sferi sprejet z odobravanjem, se je v Sloveniji ter na širšem prostoru nekdanje Jugoslavije razširil kot etiketa in zmerljivka, ki se nekritično in brez kakršne koli znanstvene refleksije podaja enkrat sem, enkrat tja, največkrat v primerih, ko določeni zgodovinarji ne želijo svojih tez in teorije podrediti zgodovinskim virom ali zgodovinskim faktom. Res je, da zgodovinopisje ni in nikoli ne bo objektivno, saj zgodovinarji sami, pa če tudi podzavestno, vplivamo na tolmačenje in razumevanje preteklosti, toda če želimo imeti vrhunsko zgodovinopisje, mora biti to nepristransko; torej brez selektivne uporabe virov ali zamolčanja raziskav, ki nasprotujejo tvojim lastnim tezam. Prepričan sem, da so to osnovna navodila za vsakega zgodovinarja.

Pričujoča monografija o tragičnem letu 1941 je izrednega pomena, saj je to leto res bilo tragično za Slovence v več ozirih. Prvič, začetek vojaških operacij in okupacija slovenskega ozemlja od treh oziroma celo štirih sil, Italije, Nemčije, Madžarske in Nezavisne države Hrvatske, ter nezmožnost slovenske politične elite, da bi razkosanje preprečila. V ta sklop spada največ poglavij te monografije.

Drugo tragedijo je predstavljal okupatorjev teror, ki je najbolj silovito krenil na področju pod nacističnim nadzorom z izseljevanjem zavednih Slovencev (mnogi

med njimi so bili duhovniki) ter rasno neprimernimi elementi, kakor tudi prisilno mobilizacijo. Razmere so se sčasoma poslabšale tudi v Ljubljanski pokrajini pod fašističnim nadzorom, ki je sprva igral na mehkejšo struno. Izrazito brutalen teror je okupator izvajal tudi na širšem področju Kraljevine Jugoslavije, na primer v Srbiji, kjer je nacistični okupator izvajal v nekaterih ozirih celo bolj brutalne represije kot na Slovenskem.

Tretja tragedija je bila monopolizacija upora s strani Komunistične partije Slovenije, ki je vodila v obračunavanja ne samo s političnimi nasprotniki, ampak tudi še do nedavnega somišljenikov, na primer s skupino Stara pravda dr. Črtomirja Nagodeta. Monopolizaciji upora pa je hitro sledila revolucija, njej pa kontrarevolucija in tako se je slovenski narod med drugo svetovno vojno znašel v razkolu in državljanskem spopadu.

Tragedija in beda leta 1941 pa ni prišla od nikoder, ampak se je pletla že nekaj časa. Vse več zgodovinarjev ugotavlja, da druge svetovne vojne na Slovenskem enostavno ni moč razumeti brez razumevanja razmer ter političnih prilik na predvečer vojne, o čemer v monografiji spregovorita dva prispevka.

Že v začetku izpostavljena unikatnost razmer na Slovenskem (okupacija z razkosanjem) potrebuje pojasnitev oziroma razjasnitev z vidika raziskovanja totalitarnih režimov, ki so se med drugo svetovno vojno prepletali na Slovenskem. Kot direktor Študijskega centra za narodno spravo sem vesel, da imamo pred sabo monografijo, ki pokriva slovensko zgodovino skozi oči vseh na Slovenskem prisotnih totalitarnih režimov. Prepričam sem, da monografija ponuja mnogo novih ugotovitev in da bo dobrodošlo branje tako za zgodovinarje kot tudi za ljubitelje zgodovine.

*Dr. Tomaž Ivešić,
direktor Študijskega centra za narodno spravo*